

SAŽETAK IZVEŠTAJA

Izveštaj o indikatorima performansi u oblasti upravljanja čvrstim otpadom za 2019. pripremljen je zajedničkim angažovanjem jedanaest članova NALAS radne grupe za upravljanje čvrstim otpadom i vodama iz asocijacija lokalnih samouprava (ALS), korišćenjem podataka za 2018. godine iz deset zemalja regiona.

Ovo je treće izdanje Izveštaja, koji za cilj ima da prati kretanja u oblasti upravljanja otpadom i pokaže trendove u regionu, ali i da podstakne razmenu informacija o faktorima koji utiču na te trendove, kao i razmenu dobrih praksi između ALS u Jugoistočnoj Evropi.

Ovo izdanje Izveštaja o indikatorima performansi promovise cirkularnu ekonomiju, kao EU paradigmu i instrument za razdvajanje ekonomskog rasta od pritiska na životnu sredinu i prirode resurse. Izveštaj pomaže da se unapredi razumevanje cirkularne ekonomije i njeno sprovođenje u posmatranim ekonomijama.

GLAVNI NALAZI IZVEŠTAJA

- Ovo izdanje Izveštaja pokazuje **pozitivan trend u sektoru upravljanja otpadom** na nivou ekonomija članica NALAS mreže. Najizraženije razlike u okviru regiona Jugoistočne Evrope (JIE) su između ekonomija EU članica i zemalja kandidata.
- U poređenju sa EU28, bruto nacionalni dohodak (GNI) u ekonomijama JIE jasno pokazuje **nepovoljnu ekonomsku situaciju** u regionu. Prosek EU28 (38.705 \$ po glavi stanovnika) **četiri puta je veći** od proseka u JIE (9.652 \$ po glavi stanovnika). Poredeći sa 2015. godinom, uočljivo je da su ekonomije uvećale nivoe prihoda, što ukazuje na ekonomski razvoj u regionu.
- **Prosečno generisanje otpada po glavi stanovnika regiona je 0,95 kg/dan**, što je manje od proseka EU28 koji iznosi 1,33 kg/dan.
- Bruto nacionalni dohodak (GNI) se udvostručio u odnosu na 2014 godinu. Međutim, **prosečno generisanje otpada po glavi stanovnika** je uglavnom ostalo stabilno od 2014. do 2018. godine sa neznatnim trendom rasta. Ekonomski razvoj i generisanje otpada još uvek su upareni, što ukazuje da se moraju načiniti dodatni napor kako bi se **nacionalne ekonomije JIE preusmerile ka cirkularnoj ekonomiji**.
- **79,6%** stanovništva JIE je **pokriveno uslugom upravljanja komunalnim otpadom**. Hrvatska i Turska su blizu postizanja cilja od 100% sa vrednošću od po 99%. Ostale posmatrane ekonomije su oko proseka JIE, dok Moldavija ima samo 35,2% stanovništva pokrivenog uslugom upravljanja komunalnim otpadom.
- **Sastav otpada** koji su izvestile pilot opštine ukazuje da **biorazgradivi otpad** prevladava, čineći **55%** ukupnih količina otpada. Sa druge strane, samo su skromni napor napravljeni da se iskoriste mogućnosti tretiranja biološkog otpada.
- **Deponovanje otpada ostaje primarna opcija tretiranja otpada** u JIE, sa prosekom od **79%** generisanog otpada odloženog na deponijama. Količina deponovanog otpada pokazuje rastući trend (sa 67,3% u 2014., 77,5% u 2015. do 79% u 2018.), što je daleko od proseka EU28 od 46,4% (2017.). 99,5% generisanog otpada u Severnoj Makedoniji se odlaže na deponije, dok je ta vrednost u Albaniji oko 60%.

- **Biološko tretiranje** otpada se sprovodi u Bosni i Hercegovini, Rumuniji, Hrvatskoj i Turskoj, mada u veoma malim količinama, manjim od 1%. Značajnih 10% **termalnog tretiranja** otpada vrši se samo u Rumuniji, koju prati Hrvatska sa samo 0,05%.
- Najveći napredak u JIE je ostvaren u kontrolisanom odlaganju otpada, što je vidljivo kroz **smanjenje broja nelegalnih deponija/smetlišta**, a samim tim i u smanjenju procenta nelegalnog odlaganja otpada sa 20,8% u 2015. godine do 14,2% od ukupne količine generisanog otpada u 2018. godini. Ipak, **većina komunalnog otpada odlaže se na nesanitarnim deponijama** i nelegalnim smetlištima. Turska, Srbija, Bosna i Hercegovina i Kosovo* imaju više sanitarnih deponija, ali još uvek nedovoljno u odnosu na ukupnu populaciju. Veliki broj nesanitarnih deponija, njih 1.147 je prijavljen u Moldaviji. Samo su za Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru prijavljene **deponije za inertni otpad**.
- 57,1% stanovnika Jugoistočne Evrope je pokriveno uslugom deponovanja komunalnog otpada na sanitarnim deponijama. Manje od polovine stanovništva Srbije, Albanije, Bosne i Hercegovine i Severne Makedonije je pokriveno uslugom deponovanja komunalnog otpada na sanitarnim deponijama, Moldavije samo 0,8%, dok Kosovo* i Hrvatska imaju najveću stopu pokrivenosti od 92% odnosno 97,2%.
- **Region se još uvek bori sa recikliranjem**, iako većina ekonomija pokazuje uzlazne trendove. I pored visoke stope povraćaja otpada kroz recikliranje u Sloveniji (58,9%), prosečna stopa reciklaže komunalnog otpada u regionu je tri puta niža (15,5%) od proseka EU28 koji iznosi 46,4%. Puni potencijal odvojenog sakupljanja otpada i recikliranja kroz proizvodnju goriva iz otpada (RDF) nije adekvatno iskorišćen.
Samo 13 od 21 opštine uključene u istraživanje prijavile su aktivnosti povezane sa recikliranjem. Samo je 6 od tih 13 opština izvestilo značajniju stopu recikliranja preko 20%.
- **Materijalni otisak** je indikator koji pokazuje domaću potrošnju dobara po glavi stanovnika. Veće vrednosti ukazuju na veći pritisak ekonomije na prirodne resurse. On, takođe, ukazuje na potencijal generisanja otpada u posmatranoj ekonomiji. Nekoliko ekonomija u regionu su iznad proseka EU28 koji iznosi 13,8 t po glavi stanovnika. Naime, Rumunija i Bugarska su značajno iznad (21,56 i 19,6 t po glavi stanovnika), dok su Srbija, Slovenija i Crna Gora neznatno ispod tog proseka. Ostali ekonomije su ispod EU proseka, pri čemu Moldavija ima najnižu vrednost od 7,7 t po glavi stanovnika.
- **Cirkularna ekonomija** u većini ekonomija JIE, sa izuzetkom Slovenije, je relativno nova, nepoznata, nepromovisana tema, sa niskim nivoom prioriteta.
- Najčešća **obračunska jedinica mere** za uslugu upravljanja otpadom u opštinama koje su učestvovala u istraživanju je još uvek m² domaćinstva bez obzira na količinu generisanog otpada.
Prosečni **stepen naplate usluga** upravljanja otpadom u posmatranim opštinama je 78%, pri čemu urbane opštine imaju veći stepen naplate od ruralnih.
- U skoro svakoj od posmatranih opština prisutan je **neformalni sektor** u upravljanju čvrstim otpadom. Taj sektor nije prepoznat ni od strane vlasti niti u zakonskom okviru. Neformalni sakupljači otpada su zastupljeniji u zajednicama sa nižim prihodima koje su ispod linije siromaštva, među nezaposlenim licima i beskućnicima. Neformalni sakupljači najčešće sakupljaju metal, PET i papir.
- Iako u najvećem broju posmatranih ekonomija postoji zakonski okvir koji uređuje sakupljanje podataka o upravljanju otpadom i izveštavanje, uočljivo je da **sistem izveštavanja nije u potpunosti implementiran**, što do izvesnog stepena kompromituje pouzdanost podataka. Takođe, u pojedinim slučajevima, nedostaju podaci ili su dati na osnovu procena, a ne na osnovu merenja.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.